

دایره‌های کلاسی

قسمت اول

به‌صورت ردیفی پشت میزهایشان می‌نشینند. بنابراین، کمی پس از اینکه او نشست‌های کلاسی را به‌صورت دایره‌ای و به‌مدت ۲۰ دقیقه در روز برگزار کرد، جو کلاسیش به نحو چشمگیری تغییر کرد.

← معیارها و قوانین نشست‌های کلاسی

● ابتدا یک دایره تشکیل دهید. زمان لازم را برای آموزش صرف کنید

دست‌وپنجه نرم کردن با گروهی از دانش‌آموزان بود که معلم قبلی خود را به سوی مصرف آرام‌بخش و رویای بازنشستگی زود هنگام سوق داده بودند. او امیدوار بود نشست‌های کلاسی راه مناسبی برای آموزش همکاری و مسئولیت‌پذیری به دانش‌آموزان باشند. پس از تلاشی ناکام، متوجه شد که اشکال کار او در برگزاری هفته‌ای یک‌بار نشست‌های کلاسی است، آن هم به‌صورتی که دانش‌آموزان کلاس

بسیاری از معلمان، پس از اینکه فایده‌های زیاد نشست‌های کلاسی را می‌شنوند، آن را امتحان می‌کنند، فقط برای اینکه از نتایج ضعیف آن اطمینان حاصل کنند. اگر شما یکی از آن معلمان هستید، پیشنهاد می‌کنم قبل از اینکه بگویید «دیگر نه»، این متن را تا انتها مطالعه کنید. شاید علت مشکلات قبلی را بیابید و مهارت‌های لازم برای موفقیت را به‌دست آورید. یک معلم کلاس ششم در حال

تا دانش‌آموزان نیمکت‌هایشان را از حالت معمول درآوردند و به شکل دایره بچینند. وقتی دانش‌آموزان روش کار را یاد بگیرند، هر جلسه این کار کم‌تر از یک دقیقه طول خواهد کشید. بعضی از معلمان هم ترجیح می‌دهند شاگردانشان دایره‌وار روی زمین بنشینند. البته اگر فضای کلاس اجازه بدهد.

● سعی کنید هر روز جلسه داشته باشید. داشتن نشست‌های کوتاه روزی یک‌بار، بهتر از نشست‌های طولانی هفته‌ای یک‌بار است.

برگزاری روزانه جلسات ده تا بیست دقیقه‌ای، بهتر از این است که هفته‌ای یک‌بار جلسه‌ی سی تا چهل‌وپنج دقیقه‌ای داشته باشید. البته هر چه دانش‌آموزان بزرگ‌تر شوند، می‌توانند مهارت‌های آموخته شده در نشست‌های کلاسی را برای مدت بیشتری نگه دارند. برای همین، وقتی زمان کم است، برگزاری یک نشست کلاسی در هفته هم مفید است. اما به هر حال، وقتی معلمان سودمندی این روش را برای دانش‌آموزانشان تجربه کنند، می‌فهمند که این روش برای یاد دادن همکاری و مهارت‌های زندگی بسیار ارزشمند است. بنابراین، نشست‌های کلاسی را هر روز برگزار می‌کنند، زیرا به این نتیجه می‌رسند که زمان‌های صرف شده برای نشست‌های کلاسی از موضوع درسی جدا نیست.

یک معلم ریاضی دبیرستان، با دانش‌آموزان درس ریاضی پایه، نشست‌های روزانه، و با دانش‌آموزان درس حساب نشست‌های هفتگی دارد. او در ابتدای سال برای اجرای روش نشست‌های کلاسی ۲۰ دقیقه وقت گذاشته است، اما اکنون هر نشست ۱۰ تا ۱۵ دقیقه طول می‌کشد. او نشست‌ها را برای اواخر ساعت کلاس برنامه‌ریزی می‌کند، چون دانش‌آموزان غالباً بسیار درگیر موضوع می‌شوند و اگر او نشست را در ابتدای کلاس شروع کند، مجبور

می‌شود آن را برای اجرای برنامه درسی‌اش قطع کند. اگرچه در ابتدا نگران بود نشست‌های کلاسی از یادگیری علمی و تحصیلی جدا شوند، ولی اکنون فهمیده است که به این ترتیب، دانش‌آموزانش از لحاظ علمی نیز بهتر عمل می‌کنند. او می‌گوید یا نشست‌های کلاسی خیلی مؤثرند یا بچه‌ها این روزها باهوش‌تر شده‌اند.

● طول جلسه بهتر است با توجه به سن شرکت‌کنندگان، ضرب‌در دو شود و نه بیشتر. دانش‌آموزان کلاس اول هفت‌ساله‌اند، پس ۱۴ دقیقه نشست کافی است.

● از توپ یا چیزی مانند آن برای رعایت نوبت استفاده کنید. کسی که می‌خواهد نفر بعد باشد، توپ را در دست می‌گیرد تا دیگران بدانند.

● هر کس حرف می‌زند، باید از اول شخص (من) حرف بزند، نه شکایت از دیگران یا جمع ما!

● تمسخر یا تحقیر و دست انداختن دیگران مجاز نیست.

● جلسه‌ها باید طبق یک روال مشخص، مستمر و به‌طور مرتب تشکیل شوند.

● تمرکز نشست بر گوش دادن به یکدیگر است و نه کار دیگر.

● در نشست‌های کلاسی، معلم موضوع بحث را تعیین نمی‌کند و با موعظه و سخنرانی سعی نمی‌کند بچه‌ها را به خوش‌رفتاری تصنعی وا دارد. بچه‌ها معمولاً با جلسات «معلم‌محور» همراهی نمی‌کنند و به آن‌ها گوش نمی‌دهند.

● اکثر دستور جلسه‌ها را دانش‌آموزان مطرح می‌کنند. با این حال، پیشنهاد می‌شود معلم نیز مطالب خود را در برنامه بگنجاند تا بچه‌ها معلم را در حل بعضی از مشکلات یاری کنند.

● این نشست‌ها تنها زمانی مؤثر خواهند بود که به‌عنوان یک روند مستمر در نظر گرفته شوند، چون قرار است مهارت‌های زیادی درباره زندگی به بچه‌ها بیاموزند که به اندازه مطالب درسی اهمیت دارند.

● نشست‌های کلاسی برای این نیستند که هر از گاهی برای حل یک بحران برگزار شوند. ایجاد جو مراقبت، آموزش مهارت‌های ارتباطی و احترام متقابل، نیازمند گذشت زمان است. طول می‌کشد تا معلمان و دانش‌آموزان متوجه فایده‌های استفاده از راه‌حل، به جای تنبیه، بشوند. بدون نشست‌های منظم و برنامه‌ریزی شده، دانش‌آموزان در کسب مهارت‌های لازم برای حل مشکلاتشان رشد نمی‌کنند.

● به جای تکیه بر پیامدها، به دنبال راه‌حل بگردید. عده زیادی از دانش‌آموزان و معلمان هنوز به تنبیه عادت دارند. تکیه بر راه‌حل‌ها کمک می‌کند این مشکل برطرف شود.

● به دانش‌آموزی که مسئله‌ای را مطرح می‌کند و در دستور کار قرار می‌دهد، اجازه دهید راه‌حلی را که فکر می‌کند مفید است، انتخاب کند و یا به دانش‌آموزی که مشکل درباره اوست اجازه دهید به جای اینکه شاگردان دیگر درباره او تصمیم بگیرند، خودش یک راه‌حل انتخاب کند. این کار احساس قدرتمندی و ارزشمندی را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند.

● برای اینکه معلم و دانش‌آموز روند نشست‌های کلاسی را فرا بگیرند، به گذشت زمان نیاز است. این کار ممکن است تا بیست و یک روز طول بکشد. به نتیجه کار ایمان داشته باشید. مدتی طول می‌کشد تا معلم و دانش‌آموز روش کنترل و تنبیه را رها کنند و با روش‌های جدید احساس آرامش کنند. بیشتر ما وقتی ارزش روش‌های جدید را می‌بینیم، تمایل پیدا می‌کنیم که زمان لازم را برای آموزش اختصاص دهیم. مهم‌ترین عامل در نشست کلاسی موفق، تعهد معلم به برگزاری نشست‌هاست. معلمانی که می‌دانند مهارت‌های زندگی به همان اندازه مهارت‌های تحصیلی مهم هستند، نسبت به صرف زمان و آموزش مهارت‌های لازم برای نشست‌های

کلاسی مؤثر رغبت نشان می‌دهند و تلاش می‌کنند.

← هشت قطعه سازنده برای نشست‌های کلاسی اثربخش

آموختن این هشت قطعه، مهم‌ترین راه رسیدن به موفقیت است. کسب مهارت در هر یک از این هشت قطعه سازنده، نشست‌هایی را شکل می‌دهد که بچه‌ها به خاطر آن تمایل پیدا می‌کنند در فرایند حل مسئله مشارکت کنند و علاقه اجتماعی خود را پرورش دهند. معرفی این مفاهیم به بچه‌ها حدود دو ساعت طول می‌کشد. پیشنهاد می‌کنیم به جای انجام دادن یک‌بارۀ این معرفی، جلسات کوتاهی برگزار کنید و حداقل چهار نشست کلاسی را برای بیان اصولی اختصاص دهید که در ادامه خواهند آمد. بگذارید دانش‌آموزانتان متوجه شوند شما برای پایه‌گذاری نشست‌های کلاسی موفق وقت زیادی صرف می‌کنید. اگر موضوعات به تدریج معرفی شوند، دانش‌آموزان کم‌تر خسته می‌شوند و فرصتی هم برای تمرین مهارت‌هایی که آموخته‌اند، خواهند داشت. فهرست هشت قطعه سازنده به شرح زیر است:

۱. به صورت گرد بنشینید.
۲. تعریف و قدردانی کردن را تمرین کنید.
۳. برای هر جلسه دستور کار تهیه کنید.
۴. مهارت‌های ارتباطی را پرورش دهید.
۵. درک تفاوت‌های فردی را تمرین کنید (زاویه‌های دید متفاوت را درک کنید).
۶. چهار دلیلی را که مردم کارهایشان را به خاطر آن انجام می‌دهند، بشناسید.
۷. نقش بازی کردن و فکرپرانی را تمرین کنید (مهارت حل مسئله اثربخش).
۸. روی راه‌حل‌های غیرتنبیهی تمرکز کنید.

قبل از شکل دادن اولین حلقه نشست و آغاز معرفی هشت قطعه سازنده به اعضای کلاس، زمانی را به معرفی ایده نشست‌های کلاسی برای دانش‌آموزان و جلب توافق آن‌ها اختصاص دهید؛ نشست‌هایی که در آن‌ها دانش‌آموزان می‌توانند نگرانی‌هایشان را بیان کنند و از نیرو و مهارتشان برای تصمیم‌گیری استفاده کنند. دانش‌آموزان دوره ابتدایی معمولاً برای امتحان کردن نشست‌های کلاسی مشتاق‌اند. در مورد دانش‌آموزان دبیرستانی بهتر است قبل از شروع، توافقشان را جلب کنید. در غیر این صورت ممکن است آن‌ها مخالفت کنند و در فرایند نشست کلاسی کارشکنی شود. با استفاده از زبانی متناسب با سطح کلاستان، گفت‌وگویی را با موضوع قدرت آغاز کنید. با آن‌ها درباره این صحبت کنید که معمولاً در مدرسه شما چگونه با مشکلات برخورد می‌شود (با پاداش و تنبیه). از دانش‌آموزان بپرسید آیا میل دارند در تصمیماتی که بر زندگی‌شان تأثیر می‌گذارد، مشارکت بیشتری داشته باشند؟ آیا مایل‌اند کارهای لازم را برای یافتن راه‌حل‌های برنده برنده انجام دهند؟ توجه داشته باشید، بعضی از دانش‌آموزان در واقع ترجیح می‌دهند بزرگ‌سالان به آن‌ها دستور بدهند تا آن‌ها بتوانند سرپیچی کنند. بعضی دیگر هم دوست دارند بزرگ‌سالان آن‌ها را اداره کنند تا مجبور نباشند خودشان مسئولیتی را به عهده بگیرند. استفاده از نشست‌های کلاسی به صرف وقت و قبول مسئولیت شخصی بیشتر از جانب هر کس نیاز دارد.

امکان دیگر این است که بحث را با پرسیدن این سؤال از بچه‌ها شروع کنید که چند نفر از آن‌ها در خانه، نشست‌های خانوادگی دارند. بپرسید در نشست‌های خانوادگی چه اتفاقی می‌افتد. بگذارید آن‌ها بدانند نشست‌های کلاسی جایی

است که آن‌ها می‌توانند به یکدیگر کمک کنند در عقاید هم شریک شوند، مشکلات را حل کنند و با هم درباره مسائل برنامه‌ریزی کنند. تذکر بدهید که بحث کردن درباره مسائلی که در مدرسه اتفاق می‌افتد، در نشست‌های کلاسی قابل قبول است، اما ممکن است مواردی مثل برنامه تحصیلی یا سیاست‌های مدرسه هم وجود داشته باشد که غیر قابل تغییرند. با این حال، اگر کسی درباره چنین مسائلی غیر قابل تغییری دغدغه‌ای داشته باشد، می‌توان به منظور تعیین بهترین راه برخورد با موارد غیر قابل تغییر، بحث و گفت‌وگو کرد. همین که احساس کردید علاقه و همکاری دانش‌آموزان جلب شده است، به آن‌ها اطلاع دهید هر چند وقت یک‌بار نشست‌های کلاسی را برگزار خواهید کرد.

چارچوب نشست‌های کلاسی را به دانش‌آموزانتان معرفی کنید تا آن‌ها بدانند که در جلسات، وقتی در حال یادگیری هشت قطعه سازنده هستند، چه روی خواهد داد.

چارچوب نشست به شرح زیر است:

- تشکر و قدردانی؛
 - پیگیری راه‌حل‌های پیشین؛
 - اجرای دستور کار
۱. در میان گذاشتن احساسات، در حالی که دیگران گوش می‌دهند؛ ۲. بحث کردن بدون اینکه دنبال مقصر بگردیم؛ ۳. تقاضا برای یاری در حل مسئله؛
- برنامه‌های آینده (سفرهای علمی، جشن‌ها و پروژه‌ها). ■

منابع

۱. نلسن، جین؛ لات، لین؛ گلن، اچ، استیفن (۲۰۰۰). تربیت سالم در مدرسه. ترجمه محمدجواد فرشچی و ریحانه ایزدی (۱۳۸۷). تهران: سازوکار.
۲. صاحبی، علی (۱۳۹۳). تئوری انتخاب در مدرسه. نشر سایه سخن. تهران.